Міжнародне право

УДК 341.231.14

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15202767>**Еволюція юридичного визначення поняття людини в міжнародному та національному праві****Фанта Марина Василівна,**

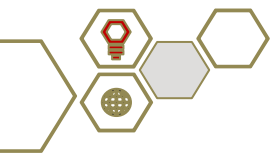
магістр права, юрист, Україна,

<https://orcid.org/0009-0003-6016-1455>**Прийнято: 25.03.2025 | Опубліковано: 12.04.2025**

Анотація: У статті досліджено еволюцію юридичного визначення поняття «людина» в міжнародному та національному праві. Розглянуто історичний розвиток правового статусу людини, починаючи від концепцій природного права до сучасних міжнародно-правових стандартів. Проаналізовано вплив міжнародних документів, зокрема Загальної декларації прав людини, Європейської конвенції з прав людини та інших договорів, на формування національних правових систем. Особливу увагу приділено питанням правоздатності, суб'єктності та впливу науково-технічного прогресу (штучний інтелект, біотехнології) на переосмислення правового визначення людини.

Метою дослідження є аналіз змін у визначенні поняття «людина» в міжнародному та національному праві, а також окреслення основних тенденцій у формуванні правового статусу людини в сучасних умовах.

У процесі дослідження застосовано історико-правовий, порівняльно-правовий та аналітичний методи. Вони дозволяють виявити особливості

еволюції правового статусу людини, розглянути основні міжнародно-правові акти та національне законодавство.

У результатах дослідження з'ясовано, що поняття «людина» змінювалося відповідно до соціально-економічних і політичних умов. У міжнародному праві його закріплення відбулося через Декларацію прав людини, міжнародні договори та конституційні акти. Національне законодавство різних країн демонструє певні відмінності у визначенні правового статусу людини, зокрема щодо громадянства, правоздатності та захисту основоположних прав і свобод. Поняття «людина» є фундаментальним у правовій системі будь-якої держави та міжнародного права. Його визначення впливає на правоздатність, обсяг прав і свобод, а також на межі юридичної відповідальності. Протягом історії це поняття зазнавало значних змін, адаптуючись до нових соціальних, етичних та наукових реалій.

У висновках підсумовано, що еволюція юридичного поняття «людина» відображає загальні тенденції розвитку правових систем у напрямі гуманізації та розширення правових гарантій. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз впливу технологічного прогресу та біоетичних питань на юридичне визначення поняття «людина».

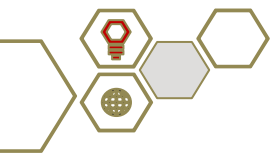
Ключові слова: розвиток, статус, система, людина, документ, міжнародне право, національне право, правоздатність, суб'єктність, майбутнє, технології.

The evolution of the legal definition of the concept of a human in international and national law

Maryna Fanta,

Master of Law, Lawyer, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0003-6016-1455>

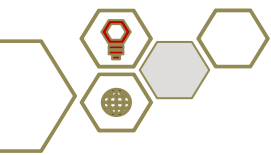
Abstract: The article examines the evolution of the legal definition of “human being” in international and national law. The author examines the historical development of the legal status of a person, starting from the concepts of natural law to modern international legal standards. The author analyzes the impact of international documents, in particular the Universal Declaration of Human Rights, the European Convention on Human Rights and other treaties, on the formation of national legal systems. Particular attention is paid to the issues of legal capacity, subjectivity and the impact of scientific and technological progress (artificial intelligence, biotechnology) on the rethinking of the legal definition of a person.

The purpose of the study is to analyze the changes in the definition of “human” in international and national law, and also to outline the main trends in the formation of the legal status of a person in modern conditions.

In the course of the study, the author uses historical and legal, comparative and analytical methods. They make it possible to identify the peculiarities of the evolution of the legal status of a person, to consider the main international legal acts and national legislation.

The study finds that the concept of “human being” has been changing in accordance with socio-economic and political conditions. In international law, it was enshrined in the Declaration of Human Rights, international treaties and constitutional acts. National legislation of different countries demonstrates certain differences in the definition of the legal status of a person, in particular with regard to citizenship, legal capacity and protection of fundamental rights and freedoms. The concept of “person” is fundamental in the legal system of any state and international law. Its definition affects legal capacity, the scope of rights and freedoms, and the limits of legal responsibility. Throughout history, this concept has undergone significant changes, adapting to new social, ethical and scientific realities.

The conclusions summarize that the evolution of the legal concept of “human being” reflects the general trends in the development of legal systems towards humanization and expansion of legal guarantees. Further research may be aimed at

analyzing the impact of technological progress and bioethical issues on the legal definition of the concept of “human”.

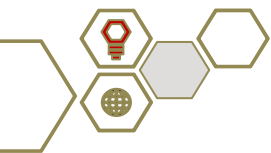
Keywords: development, status, system, human, document, international law, national law, legal capacity, subjectivity, future, technologies.

Постановка проблеми. Юридичне визначення поняття «людина» є основоположним для національного та міжнародного права, оскільки саме воно визначає обсяг правоздатності, механізми захисту прав і свобод, а також юридичну відповідальність особи. Однак це поняття не є статичним – його зміст змінюється під впливом соціальних, політичних, технологічних та наукових факторів.

Однією з основних проблем є неоднорідність правового статусу людини в різних країнах і правових системах. На міжнародному рівні існують виклики, пов’язані з визначенням правового статусу людини в контексті біотехнологій, юридичного статусу штучного інтелекту та його потенційної суб’єктності, впливу нових технологій на ідентичність людини, проблем біженців, осіб без громадянства та правової невизначеності їхнього статусу. Окрім того, актуальними є питання розширення правоздатності людини в цифрову епоху, зокрема щодо захисту цифрової особистості, персональних даних та збереження ідентичності у віртуальному середовищі.

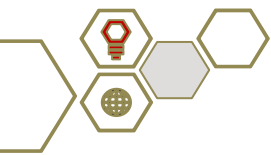
Таким чином, постає необхідність перегляду та уточнення юридичного визначення поняття «людина», гармонізації міжнародного й національного законодавства, а також розроблення правових механізмів, які враховують новітні виклики сучасного світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика юридичного визначення поняття «людина» активно досліджується в межах міжнародного права, біоетики, конституційного та цивільного права. Загальний інтерес до зазначених питань зумовлений їхньою принциповою значущістю для забезпечення сталого функціонування людського суспільства. Саме це

зумовлює підвищену увагу до проблематики прав людини та їхнього захисту з боку правознавців, фахівців у сфері міжнародних відносин, соціологів, політичних і громадських діячів, а також представників інших галузей знань. Зокрема, Ю. Турянський [1] зазначає, що давньоримський філософ Анней Сенека, спираючись на природне право як загальнообов'язковий і рівний для всіх світовий закон, послідовно захищав ідеї духовної свободи та рівності всіх людей. Він заперечував інститут рабства та розглядав усіх людей як суб'єктів права, оскільки, на його думку, вони є вільними та рівними істотами, незалежно від майнового стану та походження. Науковець Р. Фрідман (R. Freedman) [2] розглядає ці ідеї як гібридний конструкт міжнародного права прав людини, що інтегрує різні аспекти індивідуальних прав і колективних зобов'язань. Водночас В. Алган (B. Алган) [3] критикує цю концепцію, вважаючи поділ прав на покоління помилковим. Права третього покоління крізь призму колективних прав досліджує Ц. Мік (C. Mik) [4], а М. Ханнан (M. Hannan) [5] пов'язує їх із належним урядуванням. Дослідник М. І. Козюбра [6] обґрунтовує природність поступового юридичного визнання прав людини, починаючи з прав першого покоління. Водночас він зазначає, що цей процес не є завершеним і триває щодо прав другого та третього поколінь. Детально аналізує межі прав людини В. Осятиньскі (W. Osiatyński) [7], підкреслюючи їх поступове розширення завдяки втраті державою можливості безконтрольно обмежувати свободи та права своїх громадян. Науковець Р. Фальк (R. Falk) [8] звертається до ідеї прав людини, розмірковуючи про новий світовий порядок. Подібну думку висловлює й Ф. Аллотт (P. Allott) [9], наголошуючи на необхідності кардинальних змін у відповідь на глобальні виклики.

Ідея прав людини та потреба в кардинальних змінах у світовому порядку також є важливими темами, які автори порушують у контексті глобалізації та нових викликів, з якими стикається сучасне суспільство. Загалом, для ефективного розвитку прав людини необхідно враховувати не тільки

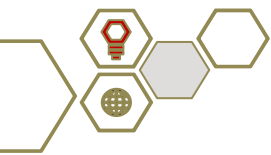
індивідуальні, а й колективні аспекти, а також зміни на глобальному рівні, які вимагають нових підходів до правового визнання прав людини.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У різних правових системах існують розбіжності щодо початку правоздатності людини (від моменту зачаття, народження або з інших умов). Відсутність єдиних підходів у міжнародному праві ускладнює розв'язання питань спадкування, біоетики та репродуктивних технологій. Попри значний обсяг наукових досліджень, залишається низка питань, які ще не отримали належного правового врегулювання та потребують подальшого вивчення.

Технологічний прогрес висуває питання щодо того, чи може штучний інтелект або кіборгізована людина володіти правами та обов'язками. Відсутня правова доктрина щодо правового статусу осіб, які зазнали значних генетичних чи технологічних змін. На сьогодні немає чітких законодавчих норм щодо правового статусу цифрової ідентичності людини у віртуальному просторі. Виникають питання щодо прав власності на цифрові дані, права «на забуття» та можливість спадкування цифрових активів.

Попри наявність міжнародних конвенцій, правовий статус осіб без громадянства є невизначеним у багатьох країнах, тому необхідно розробити механізми, які забезпечать ефективний захист таких осіб у правовому полі. Внесок цієї роботи у розв'язання зазначених проблем полягає в комплексному аналізі трансформації юридичного визначення поняття «людина» в міжнародному та національному праві з урахуванням історичного контексту, етичних концепцій, сучасних викликів, а також наукових і технологічних досягнень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження еволюції юридичного визначення поняття «людина» в міжнародному та національному праві, аналіз основних підходів до правосуб'єктності людини та визначення новітніх викликів, що впливають на юридичне трактування цього поняття.

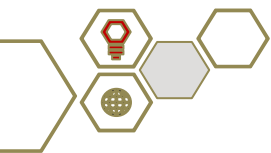
Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань:

- 1) проаналізувати історичний розвиток правового статусу людини в міжнародному праві та національній правовій системі й визначити основні міжнародно-правові акти, що формують сучасне юридичне розуміння поняття «людина»;
- 2) оцінити вплив технологічного прогресу (біотехнології, штучний інтелект, цифрова ідентичність) на трансформацію змісту юридичного поняття «людина»;
- 3) запропонувати можливі шляхи гармонізації міжнародного й національного права, спрямовані на адаптацію юридичного визначення поняття «людина» до сучасних викликів.

Виконання цих завдань дозволить сформувати комплексне уявлення про розвиток юридичного визначення поняття «людина» та сприятиме вдосконаленню правових підходів до регулювання правосуб'єктності особи в умовах глобальних змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «людина» є фундаментальною категорією права, що зазнавало змін упродовж історії залежно від соціальних, політичних та наукових умов. Юридичне визначення цього поняття безпосередньо впливає на систему прав людини, їхній захист і правозастосування як на міжнародному, так і на національному рівнях.

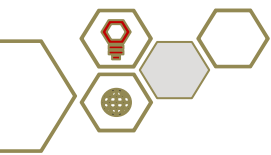
Ідея прав людини існувала в різних культурах та давніх традиціях. Багато прикладів правової діяльності правителів і знайдені давні збірники законів свідчать, що цінності, закладені в концепцію прав людини, не є «західним винаходом» чи новим досягненням XX століття. Ідея універсальних прав людини має свої корені в давніх уявленнях про гідність і повагу, що були властиві цивілізаціям по всьому світу. Попри те, що в епоху рабовласництва існувало розмежування між «вільними» та «невільними» людьми («громадянами» та «негромадянами» в Римській імперії), ідеї, які виникли ще

в давнину, стали основою для подальшого формування концепції прав людини.

Варто зазначити, що першим, хто розглянув виникнення й становлення людини, людського роду та суспільства як частину природного процесу світового розвитку, був давньогрецький філософ-матеріаліст Демокріт Абдерський. Як зазначає Т. Котенко, Демокріт вважав, що суспільство є сукупністю індивідів, які об'єднуються на основі принципу, схожого на теорію суспільного договору. Він ставив інтереси держави вище за інтереси громадян, стверджуючи, що індивід повинен підпорядковуватися суспільству [10, с. 128]. У середньовіччі релігійні концепції впливали на правове трактування людини, зокрема право визначалося Божими заповідями [11]. З переходом до Нового часу й виникненням концепцій природного права та соціального контракту відбулося закріплення ідеї про рівність людей та їхні природні права. Подальше формування міжнародного права сприяло закріпленню універсальних прав людини.

На початку XX століття, після завершення Першої світової війни, з утворенням Ліги Націй та Міжнародної організації праці, питання прав людини набуло міжнародного правового значення. Захист прав людини припинив бути виключно внутрішньою справою окремих держав і став важливою складовою міжнародного права. Масові порушення прав людини під час війни продемонстрували неспроможність окремих країн та міжнародних інституцій ефективно гарантувати їх дотримання. Як відповідь на це, у 1945 році була заснована Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) – глобальна міжнародна структура, одним із важливих завдань якої стало утвердження віри в основні права людини, гідність і цінність кожної особистості. Подальшим важливим кроком стало прийняття 10 грудня 1948 року Генеральною Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини – першого універсального міжнародного документа, що закріпив основні громадянські, політичні, соціально-економічні та культурні права. Цей

документ встановив стандарти, яких прагнуть дотримуватись усі держави світу й сьогодні [12].

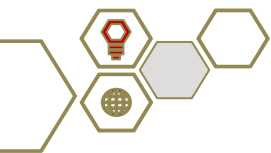
Згідно із Загальною декларацією прав людини, визнання та реалізація прав і свобод особи ґрунтується на повазі до людської гідності як фундаментального принципу. Гідність розглядається як невіддільна властивість кожної людини, притаманна їй від народження, що єднає всіх членів людської спільноти. Вона визначає рівність у правах і свободах, а також формує засади взаємоповаги й ставлення один до одного в дусі братерства (стаття 1 Декларації). Принцип рівності передбачає, що кожна людина має право на користування всіма закріпленими правами та свободами – незалежно від расової чи етнічної належності, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, соціального статусу, національного походження, місця проживання або правового статусу території [12].

Міжнародне право визначає людину як основний суб'єкт прав людини. Визначення поняття «людина» в міжнародних договорах еволюціонувало від загальних декларацій до конкретних правових норм. До основних документів, що регулюють зміст поняття «людина» в міжнародному праві, належать:

- 1) Загальна декларація прав людини (1948), яка закріплює рівність усіх людей у правах і свободах [12];
- 2) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ратифіковано 1973 року), який деталізує правовий статус людини [13];
- 3) Конвенція про права дитини (1989), що визначає особливий правовий статус дитини як окремої категорії людей [14].

Еволюція юридичного визначення поняття «людина» в міжнародному та національному праві відображає зміни в правовому статусі індивіда та його прав. Цей процес пройшов кілька етапів:

1. Класичне міжнародне право (до XX століття). Раніше міжнародне право зосереджувалося переважно на державах як основних суб'єктах права.

Індивід не вважався самостійним носієм прав у міжнародному праві, оскільки правовий статус людини визначався через її зв'язок з державою.

2. XX століття. Після закінчення Другої світової війни, зокрема після прийняття Загальної декларації прав людини (1948 р.), концепція прав людини набула нового розвитку. Індивід почав визнаватися носієм невід'ємних прав, які повинні охоронятися на міжнародному рівні. Створення міжнародних організацій, таких як ООН, а також Європейського суду з прав людини, забезпечило індивідуальний доступ до міжнародного правосуддя.

3. Сучасний етап (XXI століття). Сучасне міжнародне право дозволяє індивідуумам безпосередньо звертатися до міжнародних організацій та судових інстанцій для захисту своїх прав (табл. 1).

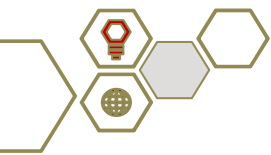
Таблиця 1

Еволюція юридичного визначення поняття «людина» в міжнародному та національному праві

Період	Зміни в правовому статусі індивіда
До XX століття	1. Держави як основні учасники міжнародного права. 2. Індивід не має статусу суб'єкта прав у міжнародному праві.
XX століття	1. Прийняття Загальної декларації прав людини. 2. Створення міжнародних організацій для захисту прав людини. 3. Індивіди стають суб'єктами прав, мають доступ до міжнародного правосуддя.
XXI століття	1. Розширення прав людини, зокрема на колективні права та економічні, соціальні права. 2. Безпосередній доступ індивідів до міжнародних судових механізмів

Джерело: власна розробка автора

Національні правові системи, які містять власні визначення та підходи до трактування поняття людини, що може залежати від історичних особливостей, соціальних норм і рівня розвитку суспільства, почали адаптуватися до міжнародних стандартів прав людини. Конституції та законодавства багатьох держав містять положення про захист прав людини,

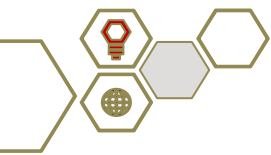

що відповідають міжнародним угодам, таким як Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [13]. У деяких країнах, зокрема країнах Європейського Союзу, правове визначення людини як суб'єкта прав є важливою складовою Конституції, що забезпечує можливість захисту її прав через національні суди та інші правові інституції.

Законодавче забезпечення захисту прав людини в Україні здійснюється через діяльність Комітету Верховної Ради України з прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, а також інших профільних комітетів парламенту, які займаються питаннями правового регулювання та забезпечення основоположних прав і свобод. Важливу роль у цьому процесі відіграють Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (омбудсмен), Генеральна прокуратура України, адвокатура, що забезпечує надання правової допомоги, Міністерство внутрішніх справ України (у частині здійснення внутрішньовідомчого контролю за дотриманням прав людини), Міністерство юстиції України, а також інші центральні органи виконавчої влади [15, с. 44].

Механізми захисту прав людини в Україні мають національний характер, оскільки функціонують у межах вітчизняного законодавства. Вони поділяються на різні категорії залежно від галузі права, зокрема існують окремі механізми захисту цивільних прав, прав споживачів, трудових прав тощо.

Водночас проблематика прав людини набула статусу одного з основних напрямів міжнародної діяльності. Вона знайшла своє відображення в численних універсальних і регіональних конвенціях, а також у міжнародних договорах як загального, так і спеціалізованого характеру. Спочатку міжнародне право у сфері захисту прав людини виконувало переважно функцію регулювання взаємовідносин між державами. Проте з часом воно трансформувалося у потужний інструмент, спрямований на регулювання

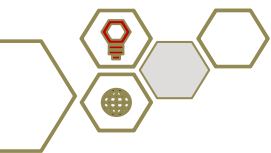
відносин між державою й особою, а також між державою та суспільством, стаючи засобом обмеження свавілля державної влади.

У результаті сформувалась нова правова реальність, у якій міжнародне право охоплює відносини в трикутнику: приватна особа (або група осіб, суспільство) – національна держава – інші суб'єкти міжнародного права. Таким чином, право вимагати вжиття ефективних заходів та реагування на можливі порушення державою своїх зобов'язань мають як безпосередньо постраждалі, так і інші суб'єкти, уповноважені нормами міжнародного права у сфері захисту прав людини [16, с. 8].

Крім того, міжнародне право відкриває можливості для взаємовигідної співпраці як для окремих держав, так і для груп держав та міжнародного співтовариства загалом. Воно встановлює загальновизнані стандарти належної поведінки, дотримання яких залежить, зокрема, від рівня політичної культури держав, їхнього усвідомлення принципу рівності культур і цивілізацій, а також готовності діяти відповідно до цих принципів.

У сфері захисту прав людини міжнародне право, зазвичай, надає приватним особам переважно процесуальні права, що зумовлює його неповноту з погляду повноцінної правосуб'єктності. Відповідно до класичних уявлень, повну міжнародну правосуб'єктність мають лише ті суб'єкти, які не тільки беруть участь у міжнародних процедурах і несуть відповідальність, але й здатні створювати, змінювати та контролювати норми міжнародного права.

Попри це, сучасні механізми міжнародного захисту прав людини дозволяють залучати приватних осіб до багаторівневих міжнародних і наднаціональних процесів, що вимагають від держав приведення свого законодавства та правозастосовної практики у відповідність до міжнародних стандартів. Це має особливе значення, адже дає приватній особі можливість ініціювати зміни в правовій системі, що потенційно можуть мати каскадний, тобто багатоступінчастий, вплив на загальну правову політику держави [17, с. 14] (табл. 2).

Таблиця 2

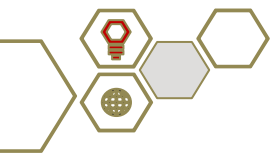
Дослідження глобальних тенденцій щодо обмеження базових прав громадян

Дослідники порушення прав людини	Наслідки порушення прав людини
Університет Род-Айленда	Глобальна тенденція до обмеження базових прав громадян у різних частинах світу, системні порушення прав і свобод у цих державах.
Human Rights Watch	Спостерігалось тривожне зростання кількості репресій з боку урядів та корпоративних структур, що загрожує правам і свободам людей.
Amnesty International	Збільшення кількості репресій та випадків порушень міжнародного права з боку урядів та корпоративних суб'єктів.
Our World in Data	Рівень захисту прав людини суттєво відрізняється між країнами та регіонами.

Джерело: власна розробка автора

У 2024 році порушення прав людини стало глобальною проблемою, яка охопила майже 100 країн світу. Як зазначено у Всесвітній доповіді Human Rights Watch за 2024 рік, уряди не змогли рішуче захистити права людини, що призвело до серйозних криз та руйнівних наслідків. Amnesty International також акцентує на тривожному збільшенні кількості репресій із боку урядів та могутніх корпорацій, що загрожує правам і свободам людей. Це підкреслює глобальну тенденцію до обмеження основних прав громадян у різних частинах світу [18].

Індекс прав людини за 2024 рік, складений Університетом Род-Айленда, показав, що країни з високими стандартами прав людини, зокрема Фінляндія, зберігають лідерські позиції в глобальних рейтингах, отримавши оцінку 98 зі 100. Водночас країни з низьким рівнем захисту прав людини, такі як Іран, одержали найгірші оцінки, що свідчить про системні порушення прав і свобод у цих державах.

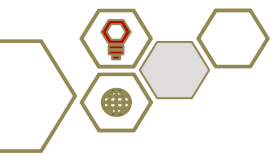
Індекс прав людини V-Dem, який оцінює рівень свободи від урядових тортур, політичних вбивств, примусової праці та інших порушень, також демонструє значні відмінності в захисті прав людини серед різних країн і регіонів. Наприклад, Австрія та Австралія отримали високі оцінки (0,93 і 0,92 відповідно), що свідчить про ефективний захист прав людини, водночас Азербайджан має значно нижчий індекс (0,36), що вказує на серйозні проблеми в дотриманні прав і свобод [19, с. 20].

Ці показники підкреслюють важливість продовження боротьби за захист прав людини на міжнародному рівні, оскільки ситуація в різних країнах значно відрізняється і потребує різних підходів для покращення ситуації.

Кожна країна-учасниця міжнародної конвенції, зокрема й Україна, бере на себе зобов'язання щодо її виконання у сфері прав людини. Держави повинні дотримуватися принципів, закріплених у таких міжнародних договорах, інтегруючи їх у своє національне законодавство, а також вживати заходів для створення належних умов із захисту прав людини [20]. Це відображає необхідність дотримання міжнародних стандартів прав людини, що має забезпечити національне законодавство та практики.

Сучасні тенденції свідчать про розширення юридичного визначення поняття «людина», що охоплює кілька важливих аспектів, зокрема:

- біоетичні аспекти (посилюється увага до прав ембріонів, клонованих істот та осіб із невизначеним правовим статусом, що вимагає перегляду традиційних підходів до визначення правового статусу людини);
- цифрова особистість (набуває значення правове визнання цифрової ідентичності та захисту персональних даних у зв'язку з розвитком технологій);
- розвиток правосуб'єктності (виникають питання прав штучного інтелекту та автономних систем, що потребують нових юридичних підходів до визначення суб'єктів права).

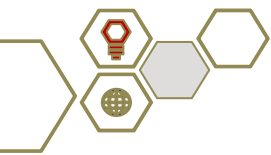

Отже, юридичне визначення поняття «людина» є динамічною категорією, що еволюціонує під впливом соціальних, наукових і технологічних змін. Аналіз міжнародного й національного права свідчить про розширення правового статусу людини. , враховуючи новітні виклики, такі як цифрова ідентичність та біоетичні аспекти. Водночас виникають нові виклики, пов'язані з технологічним прогресом, штучним інтелектом, використанням персональних даних і генетичних досліджень, що потребують додаткового правового регулювання [21].

Гармонізація міжнародного та національного права, спрямована на адаптацію юридичного визначення поняття «людина» до сучасних викликів, має ґрунтуватися на уніфікації правових стандартів через міжнародні угоди, інкорпорації нових норм у національне законодавство, розвитку міждисциплінарних правових платформ і впровадженні принципу людиноцентризму в регулювання технологій. Важливим є визнання цифрових прав людини, таких як право на приватність і цифрову ідентичність, а також оновлення юридичної освіти для підготовки фахівців, здатних працювати з новими формами правосуб'єктності, що виникають унаслідок розвитку цифрових і біотехнологій.

Держави повинні активніше імплементувати міжнародні правові норми у свої внутрішні системи, забезпечуючи узгодженість між міжнародними стандартами та національними законами. Важливо враховувати нові виклики, пов'язані з науково-технічним прогресом, такими як питання прав штучного інтелекту, біоетики та генетичних досліджень, щоб запобігти можливим правовим колізіям у майбутньому [22, с. 269]. Застосування сучасних технологій, зокрема блокчейну та штучного інтелекту, може сприяти кращому захисту прав людини, забезпеченню прозорості правових процедур та боротьбі з порушеннями.

Висновки. Еволюція юридичного визначення поняття «людина» в міжнародному й національному праві відображає зміни в соціальних,

культурних та політичних умовах, а також поступове розширення прав і свобод людини. Спочатку це поняття обмежувалося лише певними категоріями осіб, такими як громадяни, але з часом воно стало охоплювати всі людські індивіди без винятків.

Міжнародне право відіграло важливу роль у формуванні сучасних уявлень про людину, зокрема через Декларацію прав людини ООН та численні міжнародні конвенції, що зобов'язують держави дотримуватися стандартів прав і свобод людини. Розвиток цих стандартів сприяв закріпленню ідеї про невід'ємність прав людини, незалежно від національної приналежності.

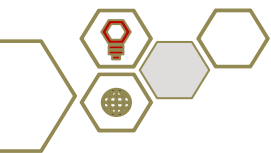
У національних правових системах еволюція юридичного визначення людини проходила шлях від обмеженого правового статусу до універсального підходу. У багатьох країнах це призвело до внесення змін у Конституції та закони, що гарантують права людини для всіх осіб, незалежно від їхнього громадянства, раси чи релігії.

Взаємодія між міжнародним і національним правом забезпечує більш ефективний захист прав людини. Однак існують значні виклики, зокрема через відмінності в правових системах окремих країн та проблеми з їхнім виконанням.

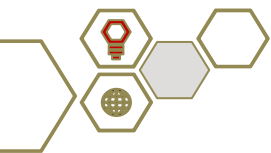
Подальші дослідження в галузі юридичного визначення поняття «людина» мають значний науковий і практичний потенціал. Особливо перспективним є вивчення правового статусу людини в умовах розвитку новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту, біоінженерії, кіборгізації та цифрової ідентичності. Такі дослідження можуть сприяти формуванню оновлених підходів до правового регулювання нових форм взаємодії між людиною та технологічними системами.

Список використаних джерел

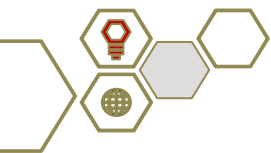
1. Турянський Ю. І. Становлення та розвиток прав людини в античні часи. *Вісник національного університету «Львівська Політехніка». Юридичні*

- науки. 2019. Т. 6. № 23. С. 39–44. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/feb/20935/8.pdf> (дата звернення: 04.02.2025).
2. Freedman R. Third Generation Rights: Is There Room for Hybrid Constructs within International Human Rights Law. *Cambridge Journal of International and Comparative Law*. 2013. № (2)4. P. 935–959. URL: <https://centaur.reading.ac.uk/66583/1/CJICL%20Freedman%202014.pdf> (date of access: 04.04.2025).
3. Algan B. Rethinking «third generation» human rights. *Ankara Law Review*. 2004. № 1. P. 121–155. URL: https://www.researchgate.net/publication/273217141_Rethinking_Third_Generation_Human_Rights (date of access: 04.02.2025).
4. Mik C. Zbiorowe prawa człowieka: analiza krytyczna koncepcji Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 1992. 270 p. URL: <https://www.bu.umk.pl/wymiana/index.php> (date of access: 04.02.2025).
5. Hannan M. A. Third Generation Human Rights and the Good Governance. *OIDA International Journal of Sustainable Development*. 2010. Vol. 2. № 5. P. 41–50. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1717075 (date of access: 04.02.2025).
6. Козюбра М. І. Право та людина: лінії взаємозв'язків та тенденції розвитку. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2015. Т. 168. С. 3–9.
7. Osiatyński W. Prawa człowieka i ich granice. Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2011. 371 p. URL: <https://prolib.edu.wroclaw.pl/integro/2652402045397/osiatynski-wiktor/prawa-czlowieka-i-ich-granice> (date of access: 04.02.2025).
8. Falk R. Achieving Human Rights. New York: Routledge, 2009. 256 p. URL: <https://www.routledge.com/Achieving-Human-Rights/Falk/p/book/9780415990165> (date of access: 04.02.2025).

9. Allott P. Reconstituting humanity-new international law. *European Journal of International Law*. 1992. № 3. P. 219–252. URL: <http://www.ejil.org/pdfs/3/2/2039.pdf> (date of access: 04.02.2025).
10. Котенко Т. В. Становлення прав та свобод людини у вченнях філософів Стародавньої Греції та Риму. *Альманах права*. Вип. 11. 2020. С. 127–133. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1261676> (дата звернення: 04.02.2025).
11. Іванків І. Б. Людство як правова і філософська категорія. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Т. 2. С. 29–33.
12. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 04.02.2025).
13. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права Міжнародний пакт. Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 04.02.2025).
14. Конвенція про права дитини. Редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року. Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.1991. Документ 995_021. Редакція від 16.11.2023 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 04.02.2025).
15. Задорожна С. М. Загальні принципи міжнародного права: еволюція та сучасність : монографія. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/1466> (дата звернення: 04.02.2025).
16. Муравйов В. І., Святун О. В. Організаційно-правовий механізм захисту прав людини в Європейському Союзі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 117. С. 3–16.

17. Kostenko O., Zhuravlov D., Dnipro O., Korotiuk O. Metaverse: model criminal code CODE. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Vol. 9. № 4. P. 134–147. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-4-134-147>
18. The State of the World's Human Rights 2024. *Amnesty International вебсайт*. URL: <https://www.amnesty.org.uk/resources/state-worlds-human-rights-2024> (date of access: 04.02.2025).
19. Дзебчук А. В., Ігнатова А. В. Четверте покоління прав людини: проблемні аспекти впровадження окремих з них в Україні. *Молодий вчений*. 2019. № 11 (75). С. 19–23. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1314> (дата звернення: 04.02.2025).
20. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> (дата звернення: 04.02.2025).
21. Тимчишин А. М. Використання криміналістичних даних для розробки стратегій протидії війсьній агресії в секторі енергетичної безпеки. *Національна безпека: загрози та виклики: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (1 квітня – 12 травня 2024 року)*. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 212-217. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/22907/1/%D0%90dvanced_training_UzhNU.pdf (дата звернення: 04.02.2025)
22. Kazarian E. The use of special knowledge in the investigation of murders motivated by racial, national or religious intolerance. *Věda a perspektivy*. 2023. Vol. 12. №31. P. 260–271. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-12\(31\)-260-271](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-12(31)-260-271).